

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ ОСОБИСТОСТІ: СУЧАСНИЙ КОНТЕКСТ

Лукаsevич О. А.

*кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології
Запорізький національний університет
вул. Жуковського, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0002-5565-1332
galitskaya@ukr.net*

Ключові слова: *ідентичність, ідентифікація, криза ідентичності, особистісна ідентичність, соціальна ідентичність, статус ідентичності, порушення ідентичності, збереження ідентичності.*

У статті досліджується проблема формування ідентичності особистості як результату самовизначення та самоприйняття. Розкрито зміст поняття «ідентичність» у сучасній зарубіжній і вітчизняній психології, проведено теоретичний аналіз психологічних параметрів поняття «ідентичність», виявлено його неоднозначне трактування. Розглянуто кризу ідентичності як конфлікт між наявними стійкими структурами ідентичності людини та відповідним способом її входження у навколишній світ. Зроблено висновок, що криза ідентичності є неминучим і логічним етапом у розвитку особистості та досягненні гармонійної цілісності.

Представлено аналіз психологічної структури ідентичності особистості. Цілі, цінності та переконання визначено як основні елементи ідентичності. Наголошено, що ідентичність має індивідуальний і соціальний початок, формується внаслідок взаємодії з іншими людьми через засвоєння виробленого способу спілкування. Наведено характеристику чотирьох можливих статусів досягнення ідентичності: досягнутої ідентичності, мораторію, передчасної ідентичності та дифузної ідентичності. Враховуючи особливості порушень ідентичності, встановлено, що головними ресурсами адаптації є персональне коло оточення. Можливість довіряти та виникнення почуття захищеності у клієнтів дає змогу зберігати ідентичність у різних соціальних ситуаціях.

Розглянуто та відібрано ефективний діагностичний інструментарій для визначення психологічних особливостей ідентичності, що сприяє процесу смислотворення та рефлексії, можливості позбавитися звичних патернів поведінки, усвідомленому вибору стратегії поведінки. При консультуванні клієнта важливо враховувати його статус ідентичності та співвідношення компонентів ідентичності у його структурі. Результати проведеного дослідження дають підстави стверджувати, що збереження ідентичності передбачає здатність до емоційного відгуку у взаємодії за умови чітко визначених особистісних меж.

THE PROBLEM OF PERSONALITY IDENTITY FORMATION: CONTEMPORARY CONTEXT

Lukasevich O. A.

*Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at the Department of Psychology
Zaporizhzhia National University
Zhukovskoho str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0002-5565-1332
galitskayao@ukr.net*

Key words: *identity, identification, identity crisis, personal identity, social identity, identity status, identity violation, preservation of identity.*

The article investigates the problem of forming the individual identity as a result of self-determination and self-acceptance. The meaning of the concept of “identity” of different psychological approaches and directions have been distinguished, the theoretical analysis of psychological parameters of the concept of “identity” have been carried out, which revealed its ambiguous interpretation. The identity crisis has been considered as a conflict between the existing stable structures of human identity and the corresponding way of its entry into the surrounding world. It has been concluded that the identity crisis is an inevitable and logical stage in the development of personality and the achievement of harmonious integrity.

The analysis of psychological structure of identity of the person has been presented. Goals, values and beliefs have been defined as the basic elements of identity. It has been emphasized that identity has an individual and social origin, is formed as a result of interaction with other people through the assimilation of the developed way of communication. Characteristics of four possible statuses of identity achievement have been given: achieved identity, moratorium, premature identity and diffuse identity. Given the peculiarities of identity violations, it has been established that the main resources of adaptation are the personal circle of the environment. The ability to trust and create a sense of security in customers allows you to maintain an identity in different social situations.

Effective diagnostic tools for determining the psychological features of identity, which contributes to the process of meaning-making and reflection, the ability to get rid of the usual patterns of behavior, conscious choice of behavioral strategy have been considered and selected. It is important to consider his identity status and the ratio of identity components in his structure, when advising a client.

The results of the study suggest that the preservation of identity involves the ability to respond emotionally in interaction, subject to clearly defined personal boundaries.

Постановка проблеми. Криза уявлень, духовне збіднення, необхідність переорієнтації соціальних цінностей, посилення тенденції втрати смислу життя та життя іншої людини характеризують сучасні умови соціально-економічної перебудови. Стикаючись із наявними потребами та внутрішніми можливостями людини, мінливі умови життя спонукають її до освоєння нового, саморозвитку та самовдосконалення.

Загострення суперечностей між потребою реалізувати себе у суспільстві і необхідністю соціальної адаптації та регуляції поведінки, потребою бути незалежним, самостійним і нездатністю

брати на себе відповідальність у значимих ситуаціях, потребою бути вільним і наявністю внутрішньої несвободи, нездатністю вирішувати свої внутрішні конфлікти неминуче призводить до пошуку шляхів гармонізації простору особистості та формування цілісної структури ідентичності.

Американський психолог Г.Дж. Ліфтон стверджує, що ідентичність сучасної людини апріорі не може бути стабільною. Серед основних причин дослідник називає цифрову революцію у СМІ, коли людина перебуває під зовнішнім впливом, глобальну соціально-політичну кризу, що призводить до кризи свідомості та необхідності пристосову-

ватися до нового, досить аморфного уявлення про світ, появу у сучасної людини екологічної свідомості, яка створює тривожний фон світогляду [1].

Більшість дослідників погоджується, що у сучасному суспільстві структура «Я» його індивідів відрізняється більшою когнітивною складністю порівняно з будь-якою історичною епохою [2–11; 14]. Відповідно, питання про досягнення ідентичності та можливі шляхи її переформування також ще більше ускладнюється. Чим більше Я-образів, тим складніше зберегти ідентичність, усвідомлення належності кожного свого Я-образу до цілісного і єдиного комплексу «Я».

Водночас психологу-практику рідко доводиться безпосередньо мати справу з проблемою ідентичності як конкретним клієнтським запитом. Частіше запити клієнтів стосуються загальних питань – досягнення успіху, набуття певних навичок, міжособистісних стосунків, професійної реалізації тощо. Вирішення цих особистісних проблем людини іноді неможливе без виходу на більш глибокі, особистісні проблеми, серед яких – досягнення людиною ідентичності.

Мета статті полягає у розгляді сучасних психологічних підходів до розуміння сутності ідентичності та визначенні діагностичного інструментарію дослідження цього феномену.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для вивчення феномену ідентичності необхідно представити аналіз окремих моделей і концептуальних підходів, спрямованих на розуміння і розкриття її сутності. Так, у психоаналітичній теорії базовим механізмом формування ідентичності є ідентифікація. Н.В. Антонова, В.В. Білоусова, аналізуючи проблему особистісної ідентичності в інтерпретації сучасного психоаналізу, акцентують увагу на глибинних механізмах формування ідентичності, що лежать в основі занепокоєння і страху втрати свого «Я» [13]. Якщо прагнення ідентичності не досягається індивідуальними творчими зусиллями, людина, на думку Е. Фромма, може набути відмінну ознаку. О.Л. Солдатова, продовжуючи ідею вченого, зазначила, що почуття ідентичності виникає з належності до іншої людини. Спосіб або форма інтеграції відбувається на основі характеристики, яка стає соціальною роллю, досягненням особистості [15].

У дослідженнях К. Хорні розглядається саме соціальний аспект «Я». Вона виділяла декілька образів «Я»: «Я-реальне», «Я-ідеальне», «Я в очах інших людей». Особистість розвивається нормально, якщо всі три «Я» збігаються. В іншому разі людина почувається невпевнено, тривожно, а це призводить до неврозу [13].

А. Ватерман вказував, що ідентичність пов'язана у людини з наявністю самовизначення, системи цінностей, переконань, яких дотримується

людина. Цілі, цінності, переконання як елементи ідентичності формуються внаслідок інтерналізації, вибору альтернативних варіантів у період кризи ідентичності та слугують життєвою орієнтацією, смыслом життя. Процес формування ідентичності охоплює засоби, за допомогою яких людина оцінює й обирає цінності, цілі та переконання. Науковець визначає такі найбільш важливі для формування ідентичності сфери життя, як вибір професії, прийняття й оцінка релігійних і моральних переконань, вироблення політичних поглядів, прийняття соціальних ролей.

Відповідно до моделі А. Ватермана розвиток ідентичності може йти у зворотному напрямку, повертатися на більш низький рівень. Досягнення ідентичності не означає, що людина не відчує знову кризу та тривожний стан. Якщо людина не погоджується або не помічає змін і докладає зусилля на особистісні пошуки, виникає небезпека потрапити у стан безпомічності та безпорадності [14].

Услід за Е. Еріксоном, котрий визначав ідентичність як внутрішню безперервність і самоотождолення особистості, О.О. Труфанова вважала, що формування ідентичності відбувається на всіх етапах життєвого шляху людини. Ідентичність відображає уявлення суб'єкта про себе, власний шлях розвитку, відчуття сильного «Я». Цей процес організації різноманітного життєвого досвіду забезпечує людину почуттям іманентної ідентичності – суб'єктивним почуттям тотожності та цілісності. Як зазначає автор, процес формування ідентичності не завершується у юнацькому віці, це лише період найяскравішого її прояву [8; 16].

Розвиток ідентичності, на думку дослідника, проходить через кризи – періоди, коли виникає конфлікт між наявною конфігурацією елементів ідентичності, способом входження у навколишній світ і новим способом існування людини. Для цього людина повинна докласти зусилля, прийняти нові цінності, нові способи та засоби діяльності [15].

Засновник гештальт-терапії Ф. Перлз розглядав образ «Я» через теорію самості. Поняття самості він визначав як систему контактів у кожному конкретний момент із навколишнім середовищем. Самість виникає, коли пересуваються границі контакту [13].

Сучасний іспанський психотерапевт М. Спаніолло-Лобб, представник другого напрямку, вказує на екзистенційну тривогу як наслідок порушення ідентичності на різних етапах розвитку дитини. Розвиток ідентичності відбувається за рахунок накопичення компетенцій. Проблеми становлення і цілісності ідентичності пов'язані з перериванням циклу контакту й ускладненнями асиміляції досвіду [17].

Згідно з Л.Б. Шнейдер, В.В. Левченко, О. Литвинчук, Н.О. Правдивець ідентичність є складним феноменом, складною психічною реальністю, яка включає символічні та раціональні рівні свідомості, індивідуальні та колективні, онтогенетичні та філогенетичні основи. Як психічний компонент самосвідомості ідентичність формується та існує у світі людини [2; 3; 5; 18].

О.В. Рудоміно-Дусяцька у своєму дослідженні припустила, що особистісна ідентичність виконує функцію установки на пошуки та створення в життєвому середовищі атрибутів, які підтверджують її своєрідність. Індивідуалізоване оточення психологічно присвоюється, переживається як продовження себе і на цій підставі оберігається і захищається [6].

М. Бревер узагальнила різні підходи до проблеми ідентичності та виділила такі види ідентичності, як: особистісно центрована соціальна ідентичність, коли властивості групи стають частиною Я-концепції; реляційна соціальна ідентичність, що характеризує особистість при виконанні сумісної діяльності; групоцентрирована соціальна ідентичність відповідає колективному Я; колективна ідентичність, коли члени групи враховують думки інших членів [19].

Ідентичність як структуру его, внутрішню, динамічну організацію потреб, здібностей, переконань та індивідуальної історії розглядав Дж. Марсія. Як зазначає автор, робота ідентичності забезпечується механізмами рефлексії та смислотворення. Конструювання смислів є низкою якісних перетворень, відносин між суб'єктом і об'єктом переживання. «Я» прагне впорядковувати свої переживання, конструювати із них смисл. Смисл є центральною структурою особистісної ідентичності.

У процесі вирішення завдання на кожному етапі свого розвитку людина стикається з необхідністю встановлювати смислові зв'язки між вимогами ситуації, попереднім досвідом, цілями та вимогами соціального оточення. Внаслідок вирішення кризи формується ставлення людини до себе, досвід узагальнюється на більш високому рівні.

Проте включення процесів рефлексії та смислотворення можливе за наявності відкритої ідентичності. Відкрита ідентичність забезпечує можливість сприйняття і пошуку нового, його інтеграції в особистісні структури. Наявність закритої ідентичності у клієнта перешкоджає включенню рефлексивних процесів, активізує психологічний захист.

У статусній моделі Дж. Марсія виділено чотири стани ідентичності з використанням двох параметрів:

– наявність або відсутність кризи – стан пошуку ідентичності;

– наявність або відсутність одиниць ідентичності – особистісно значимі цілі, цінності, переконання.

Таким чином, Дж. Марсія називає такі статуси ідентичності:

1) Досягнута ідентичність – стан людини, яка пройшла період кризи та самодосліджень, сформувала певну сукупність особистісно значимих цілей, цінностей і переконань. Така людина чітко структурує своє життя, визначає свої бажання, характеризується почуттям довіри, стабільності, оптимізму щодо свого майбутнього. Усвідомлюючи труднощі, вона прагне реалізуватися в обраному напрямі, свої цілі та переконання переживає як особистісно значимі. Це забезпечує такій людині впевненість і осмисленість життя.

2) Мораторій – стан кризи ідентичності людини, котра активно намагається вирішити його, використовуючи різні варіанти. Перебуваючи постійно у пошуках інформації, необхідної для вирішення кризи, людина переживає почуття радісного очікування, зацікавленості.

3) Передчасна ідентичність – стан людини, яка ніколи не переживала кризи ідентичності, але володіє певним набором цілей, цінностей і переконань. Зміст і сила цих елементів схожі, але процес їх формування відрізняється від тих, хто вже досягнув ідентичності. Елементи передчасної ідентичності формуються відносно рано, внаслідок ідентифікації з батьками або іншими значимими людьми. Цілі, цінності та переконання, прийняті таким чином, можуть відображати очікування батьків.

4) Дифузна ідентичність – стан, коли людина не має міцних цілей, цінностей і переконань, не бажає їх активно формувати. Така людина ніколи не була у стані кризи, не здатна вирішити проблеми, переживає почуття песимізму, злоби, відчуження, тривоги, безпомічності, апатії.

Тож при консультуванні клієнта щодо вирішення конкретної проблеми важливо враховувати його статус ідентичності та співвідношення компонентів ідентичності у його структурі, зокрема соціального й особистісного [20].

Визначити статус ідентичності клієнта за умов консультування можна за допомогою методики «Хто Я?». М. Кун і Т. Макпартлендом поділяє групи висловлювань клієнтів на такі: об'єктивні (соціально-рольові) та суб'єктивні (особистісні) [21]. Відповідно, об'єктивні характеристики розкривають соціальний аспект ідентичності, суб'єктивні – особистісний аспект. Наприклад, значне переважання соціально-рольових характеристик у самоописі клієнта свідчить про закритий тип ідентичності. Такій людині властиві чіткі границі контакту, відокремлення від навколишнього світу та самого себе через соціальні ролі. Показниками

кризи є висловлювання «я нещасна людина», «мені погано», «світ небезпечний» тощо.

Консультативна робота із клієнтом передбачає також використання методу рефлексивного аналізу ситуації. Для клієнта процес моделюється через виникнення будь-якої складної ситуації та відповіді на питання: «Що відбувається у цей момент?», «Що відбувається з іншою людиною?», «Що вона намагається висловити?», «Які почуття іншої людини в цей момент?», «Що відчуваю я?», «Що значить ця ситуація для мене?». Відповідаючи на питання, клієнт розуміє сенс ситуації й обирає певні моделі поведінки. Так, у клієнта з'являється можливість поглянути на ситуацію з боку, позбавитися звичних патернів поведінки, усвідомлено обирати стратегії поведінки.

Слід зазначити, що цей метод спочатку використовується за умов консультації, а згодом клієнт самостійно відтворює його в реальності, спираючись на отримані навички. Як результат, запускається процес смислотворення та рефлексії. Кожен елемент ідентичності формується через самовизначення у процесі вирішення проблеми: Яка я людина? Якими можливостями я володію? Якою бути? Як повинна діяти? Соціальний компонент, посилення ідентифікації з роллю характеризується висловлюваннями: «я людина», «так, я чоловік», «так, я жінка» тощо. Особистісний компонент, ототожнення рольових та особистісних ідентифікацій характеризується такими висловлюваннями: «я добра, відповідальна, розумна людина».

З метою дослідження особливостей розвитку ідентичності особистості можна застосувати «Методику вивчення Я-концепції особистості» Ю.М. Ємельянова [22]. Ідея автора полягає у

тому, що людина самостійно може порівняти власні уявлення про себе як унікального індивіда й уявлення інших людей. Спочатку клієнту необхідно дати десять відповідей на питання «Хто я такий?», швидко записуючи свої варіанти. Наступні питання передбачають відповіді на те саме питання, але з погляду батька або матері, найкращого друга або подруги, керівника або колеги. Робота з ідентифікацією спрямована на порівняння власних відповідей та уявлень оточуючих, пошук схожого та відмінного, встановлення особливостей поведінки з різними людьми та ролей при взаємодії з оточуючими. Результатом використання цієї методики є словесне визначення Я-концепції, самохарактеристика, відносно зафіксоване уявлення про себе.

Висновки. Таким чином, ідентичність доцільно розглядати як інтегративне поняття, динамічну структуру, що поєднує у собі елементи соціальної та особистісної ідентичності. Процес розвитку ідентичності проходить через вирішення кризи ідентичності, може відбуватися й у зворотному напрямку. Елементами ідентичності, на думку більшості дослідників, виступають цілі, цінності та переконання. Ідентичність за походженням має соціальний характер, оскільки формується внаслідок взаємодії з іншими людьми та забезпечує пристосування до нових соціальних умов. Зміни ідентичності зумовлені змінами у соціальному оточенні людини. Ідентичність також виявляється у почутті психічної адекватності та володінні особистістю власним «Я», у здатності особистості до ефективного вирішення задач. Тому ідентичність виступає як ієрархічна послідовність різних інтеріоризованих ролей, як результат самоаналізу, самовизначення, самоприйняття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Lifton R.J. The Protean Self Human Resilience in an Age of Fragmentation. Chicago : University of Chicago Press, 2003. 272 p.
2. Левченко В.В. Особистісна ідентичність у процесі адаптації в ситуації життєвих змін. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2016. Вип. 1. С. 78–86.
3. Литвинчук О. Соціальна та особистісна ідентичність: соціально-філософський аналіз. *Наукові записки. Серія «Філософія»*. 2011. Вип. 8. С. 195–202.
4. Макарова О.П. Особистісна ідентичність: теоретичні аспекти проблеми. *Scientific Journal Virtus*. № 26. 2018. Р. 60–64.
5. Правдивець Н.О. Теоретична модель феномену ідентичності особистості. *Актуальні проблеми психології*. 2010. Т. 1. Ч. 27. С. 137–145.
6. Рудоміно-Дусятська О.В. Екологічні аспекти дослідження особистісної ідентичності. *Життєве середовище особистості у психологічному вимірі* : матеріали XIV міжн. наук.-практ. конф., Київ, 18–19 травня 2018 р. Київ. 2018. С. 100–105.
7. Соловьева С.Л. Идентичность как ресурс выживания. *Медицинская психология в России*. 2018. Т. 10. № 1. С. 5–15.
8. Труфанова Е.О. Идентичность и Я. *Вопросы философии*. 2008. № 6. С. 95–105.
9. Heshmat Sh. Basics of identity. *Psychology today*. 2017. URL: <https://www.psychologytoday.com/us/blog/science-choice/201412/basics-identityю>.
10. Horowitz M.J. Self-Identity Theory and Research Methods. *Journal of Research Practice*. 2015. Vol. 8. Issue 2. Article M14. URL: <http://jrp.icaap.org/index.php/jrp/article/view/296/261>.

11. Diehl M., Jacobs L.M., Hastings C.T. Temporal stability and authenticity of self-representations in adulthood. *Journal of Adult Development*. 2010. № 13 (1). P. 10–22.
12. Wood A.M., Linley P.A., Maltby J., Baliousis M., Joseph S. The authentic personality: A theoretical and empirical conceptualization and the development of the authenticity scale. *Journal of Counseling Psychology*. 2012. № 55 (3). P. 385–399.
13. Антонова Н.В., Белоусова В.В. Проблема личностной идентичности в интерпретации современного психоанализа, интеракционизма и когнитивной психологии. *Вестник Московского государственного гуманитарного университета им. М.А. Шолохова. Педагогика и психология*. 2011. № 2. С. 79–92.
14. Пузько В.И. Кризис идентичности личности в условиях глобализации. *Философия и общество*. 2007. № 4. С. 98–113.
15. Солдатова Е.Л. Эго-идентичность в нормативных кризисах развития. *Вопросы психологии*. 2006. № 5. С. 74–84.
16. Эриксон Э. Трагедия личности / перевод: Л. Бессонова, М.Л. Хорьков, Е.Л. Длугач. Москва : Алгоритм Эксмо, 2008. 344 с.
17. Франчесетти Д. Панические атаки (Гештальт-терапия в единстве клинических и социальных контекстов. Москва : МИГТиК, 2015. 264 с.
18. Шнейдер Л.Б. Профессиональная идентичность: структура, генезис и условия становления : дис. ... докт. психол. наук : 19.00.13 / Московский государственный педагогический университет. Москва, 2006. 325с.
19. Brewer M. Social identity, Distinctiveness, and in-group Homogeneity. *Social Cognition*. 1993. № 11. P. 150–164.
20. Marcia J.E. Identity in adolescence. *Handbook of adolescent psychology* (eds. Adelson J.). New York : John Wiley, 1993. P. 22–41.
21. Кун М., Макпартленд Т. «Кто Я» Применение теста «20-ти высказываний». *Психология самосознания : хрестоматия*. Самара : Издательский Дом «Бахрам-М», 2003. С. 460–468.
22. Емельянов Ю.Н. Активное социально-психологическое обучение. Ленинград : ЛГУ, 1985. С. 124–128.

REFERENCES

1. Lifton R.J. (2003) *The Protean Self Human Resilience in an Age of Fragmentation*. Chicago: University of Chicago Press. 272 p.
2. Levchenko V.V. (2016) Osobystisna identychnistj u procesi adaptaciji v sytuaciji zhyttjevykh zmin [Personal identity in the process of adaptation in a situation of life change]. *Dukhovnistj osobystosti: metodologhija, teorija i praktyka*. Vyp. 1. pp. 78–86.
3. Lytvynchuk O. (2011) Šocialjna ta osobystisna identychnistj: socialjno-filosofskij analiz [Social and personal identity: socio-philosophical analysis]. *Naukovi zapysky. Ser. "Filosofija"*. Vyp. 8. pp. 195–202.
4. Makarova O.P. (2018) Osobystisna identychnistj: teoretychni aspekty problemy [Personal identity: theoretical aspects of the problem]. *Scientific Journal Virtus*. № 26. pp. 60–64.
5. Pravdyvecj N.O. (2010) Teoretychna modelj fenomenu identychnosti osobystosti [Theoretical model of the phenomenon of personality identity]. *Aktualjni problemy psykholohiji*. T. 1. Ch. 27. pp.137–145.
6. Rudomino-Dusjatsjka O.V. (2018) Ekologhichni aspekty doslidzhennja osobystisnoji identychnosti [Ecological aspects of personal identity research]. *Zhyttjeve seredovyshhe osobystosti u psykholohichnomu vymiri: materialy KhIV mizhn. nauk.-prakt. konf., Kyiv, 18–19 travnja 2018 r. Kyiv*. pp. 100–105.
7. Solov'eva S.L. (2018) Identychnost' kak resurs vyzhivaniya [Identity as a survival resource]. *Meditinskaya psikhologiya v Rossii*. T. 10. № 1. pp. 5–15.
8. Trufanova E.O. (2008) Identychnost' i Ya [Identity and Me]. *Voprosy filosofii*. № 6. pp. 95–105.
9. Heshmat Sh. (2017) Basics of identity. *Psychology today*. URL: <https://www.psychologytoday.com/us/blog/science-choice/201412/basics-identity>.
10. Horowitz M.J. (2015) Self-Identity Theory and Research Methods. *Journal of Research Practice*. Vol. 8. Issue 2. Article M14. URL: <http://jrp.icaap.org/index.php/jrp/article/view/296/261>.
11. Diehl M., Jacobs L.M., Hastings C.T. (2010) Temporal stability and authenticity of self-representations in adulthood. *Journal of Adult Development*. № 13 (1). pp. 10–22.
12. Wood A.M., Linley P.A., Maltby J., Baliousis M., Joseph S. (2012) The authentic personality: A theoretical and empirical conceptualization and the development of the authenticity scale. *Journal of Counseling Psychology*. № 55 (3). pp. 385–399.
13. Antonova N.V., Belousova V.V. (2011) Problema lichnostnoy identychnosti v interpretatsii sovremennogo psikhooanaliza, interaktsionizma i kognitivnoy psikhologii [The problem of personal identity in the inter-

- pretation of modern psychoanalysis, interactionism and cognitive psychology]. *Vestnik Moskovskogo gosudarstvennogo humanitarnogo universiteta im. M.A. Sholokhova. Pedagogika i psikhologi.* № 2. Pp. 79–92.
14. Puz'ko V.I. (2007) Krizis identichnosti lichnosti v usloviyah globalizacii [Personal identity crisis in the context of globalization]. *Philosophy and society.* vol. 4. Pp. 98–113.
 15. Soldatova E.L. (2006) Jego-identichnost' v normativnyh krizisah razvitija [Ego Identity in Normative Development Crises]. *Psychology issues.* vol. 5. Pp. 74–84.
 16. Jerikson Je. (2008) Tragedija lichnost [Personality tragedy]. Moskva: Algoritm Jeksmo. 344 p.
 17. Franchesetti D. (2015) Panicheskie ataki. Geshtal't-terapija v edinstve klinicheskikh i social'nyh kontekstov [Panic attacks]. Moskva: MIGTiK. 264 p.
 18. Shnejder L.B. (2006) Professional'naja identichnost': struktura, genezis i uslovija stanovlennja [Professional identity: structure, genesis and conditions of becoming] (PhD Thesis), Moscow: Moscow National pedagogical University.
 19. Brewer M. (1993) Social identity, Distinctiveness, and in-group Homogeneity. *Social Cognition.* Vol. 11. Pp. 150–164.
 20. Marcia J.E. (1993) Identity in adolescence. *Handbook of adolescent psychology.* (eds. Adelson J.). New York: John Wiley. Pp. 22–41.
 21. Kun M., Makpartlend T. (2003) "Kto Ya" Primenenie testa "20-ti vyskazyvaniy" ["Who am I" Application of the "20 statements" test]. *Psikhologiya samosoznaniya: khrestomatiya.* Samara: Izdatel'skiy Dom "Bakhram-M". Pp. 460–468.
 22. Emeljanov Ju.N. (1985) Aktivnoe social'no-psihologicheskoe obuchenie [Active socio-psychological training]. Leningrad: LGU. Pp. 124–128.